

Krejčová, Elena

Разговорен стил (книжовно-разговорна реч)

In: Krejčová, Elena. *Příručka pro výuku bulharské stylistiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 132-141

ISBN 978-80-210-7095-0; ISBN 978-80-210-7098-1 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131315>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

5. РАЗГОВОРЕН СТИЛ (КНИЖОВНО-РАЗГОВОРНА РЕЧ)

5.1. Основни понятия и дефиниции

Правилното разбиране на книжовно-разговорната реч е възможно, ако се опитаме да разграничим *разговорно* от *неразговорно*. За да бъде един текст разговорен, той трябва да възникне при следните специфични условия на общуване (комуникативни условия):

а) *Непринуденост*, която е резултат от *неофициалността на общуване* (неофициални отношения между комуникантите и неофициална обстановка). Трябва да се има предвид, че степента на неофициалност при общуването може да бъде различна. Текстовете на научния, официално-деловия и публицистичния стил се създават при официално общуване.

б) *Неподготвеност (спонтанност) на общуването*. Текстовете на научния, официално-деловия и публицистичния стил се създават при неспонтанно общуване, чрез предварителна подготовка. Тази предварителна подготовка е в по-ниска степен при устната форма на тези стилове.

в) *Непосредствено участие на комуникантите в общуването*, т.е. *персонално (пряко) общуване*. Трябва да се има предвид, че прякото общуване може да бъде *пълно* (когато събеседниците се виждат), и *непълно* (разговор от разстояние – напр. телефонен разговор). При устната форма на научния, официално-деловия и публицистичния стил (за означаване на тази форма се употребява и терминът *устна публична реч*) общуването може да бъде пряко (или пък полупряко), но му липсват първите две комуникативни условия. Ето защо в такива случаи само се отбелязва, че в устните текстове на тези стилове са налице разговорни елементи.

Книжовно-разговорната реч е подсистема на българския книжовен език, която се противопоставя на останалите функционални подсистеми по изключителната си зависимост от екстралингвистичните фактори – неподготвеност, принуденост, непосредственост при общуването, неофициалност, които определят и нейния лингвистичен статус, жанрова специфика и главно нейните основни стилови признаци. Книжовно-разговорната реч (в книжовния ни език) е функ-

ционална подсистема, която заема междинна позиция в общонародния език между българския книжовен език и некнижовните езикови формации, като взаимодейства по специфичен начин както с устните форми на другите подсистеми (научен стил, публицистичен стил, официално-делови стил и художествен стил), така и със социолектите, диалектите, жаргоните.

Специфичните условия, при които функционира книжовно-разговорната реч (неподготвеност, непринуденост, непосредственост) най-общо маркират нейните екстралингвистични параметри. Сферата на речева употреба – най-често битова, но понякога и професионална, е неофициална, което предполага нарушаване на нормите. Важно значение като стилоопределящ фактор има характерът на устната реч, чрез която се осъществява комуникативният акт в книжовно-разговорната реч. Говорещият и слушащият пряко участват в комуникативния акт, имат обща аперцепционна база, носители са не само на книжовен език, а и на некнижовни езикови формации, на индивидуален начин на изразяване (идеолект³), при което съобщението, което се кодира и декодира, се предава по слухово-визуален канал за връзка.

Лингвистичният статус на книжовно-разговорната реч се преопределя от екстралингвистичните фактори: устна по форма, диалогична, неподготвена, т.е. спонтанна, непринудена, неофициална – поради което заема особено място в системата на функционалните стилове на книжовния език. Специфичната комуникативна сфера, в която се използват вербални и невербални средства, мотивира активността на лингвистични признаци като емоционалност и фамилиарност, прекъснатост и непоследователност от логическа гледна точка, елиптичност и конкретност, емоционално-оценъчна информативност и афективност, личностен характер и експресивност. Книжовно-разговорната реч е по-широко понятие от традиционно отделяния (главно в лексикален план) разговорен стил.

Ядрото на книжовно-разговорната реч е нормативно (книжовно), но нейната периферия е доста променлива и чрез нея тя си взаимодейства както с некнижовните езикови формации, така и с книжовните, т.е. с другите функционални стилове (публицистичен, художествен, научен стил).

Речевата сфера на разговорния стил в битовата сфера, т. е. чрез на разговорния стил се осъществяват всекидневните разговори вкъщи, на гости, на улицата, в магазина, в автобуса, киното, библиотеката, училището, по време на междучасие

3 Идиолект – от гр. *Idios* „свой, личен“ и *lectos* „подлежащ на казване“. Идиолектът на всеки човек се формира напълно индивидуално в зависимост от неговата лична биография – къде е роден, в каква среда е усвоил първоначално езика, какво училище е посещавал, какви са социалните му ангажменти. Всеки човек усвоява тези думи, които са му нужни за успешно осъществяване на битова комуникация в определена среда и за поддържане на професионалните и другите контакти.

и т. н. Само че при разговорния стил речевата сфера не е най-важният комуникативен фактор (както при научния, официално-деловия и публицистичния стил), тъй като същата речева сфера е характерна за интердиалекта и диалекта. Темите на общуване са изключително разнообразни – всекидневни разговори в семейството (за децата, покупките и др.), разговори (в семеен кръг или между приятели), за изкуство, политика, училище, наука, спорт, професии и т.н. Темата на разговор може да подпомогне смяната на разговорния стил с друг стил – например с научен, ако комуникантите са специалисти в съответната научна област.

Целта на разговорния текст е общуване, като човек обменя мисли за всичко, от което се интересува в даден момент. Субектът и адресатът на речта са индивидуални, т. е. конкретни лица. Освен посочените по-горе условия на общуване, които са най-важните комуникативни фактори за разговорния стил, можем да добавим още, че общуването е предимно устно (сравнително рядко и писмено – напр. писмо до приятел, чат в интернет), предимно диалогично (включително и полилози), но и монологично.

Комуникативните фактори обуславят наличието на следните екстралингвистичните признаци на книжно-разговорната реч: силна зависимост от ситуацията и контекста, контрастност, т.е. „съжителстване“ на противоположни тенденции: 1) към икономия и към излишество; 2) към висока степен на стандартизация и към индивидуалност; конкретност, непоследователност от логическа гледна точка; 3) към автоматизираност и вариативност, синкретизъм и разчлененост, които се проявяват на всички езикови равнища и при всеки устен разговорен текст, независимо от подстила – битово-разговорен или професионално-разговорен.

При разговорния стил (за разлика от научния, официално-деловия и публицистичния), преди да посочим лингвистичните особености, е необходимо да отбележим и съществената роля на *неезиковите* (паралингвистични, невербални) *средства*: ситуация, жест, мимика, поза, поглед.

Езикови особености на книжно-разговорната реч:

1. *Фонетични*. На фонетично равнище е най-активна периферията на книжно-разговорната реч, в която пряко се отразяват диалектни особености и такива, които са резултат от своеобразната устна реализация на думи и форми, породени от стремежа за артикулационно удобство и икономия, постигнати в много езици с помощта на универсални по своя характер промени като асимилация, елизия, аналогия, коартикуляция, хиперкоректност. Съкращава се звуковият състав на думите, т.е. елизия на вокали (това – тва, нашата – нашта, четири – четри), елизия на консонанти (ще – ше, връстник – връсник, гост – гос),

изпадане на срички (какво и кво, защо и що), съкращаване при двойните съгласни (есенна и есена, деветдесет и деведесет); редукция на гласните (но не пълна редукция, особено на *o* в *у* и на *e* в *и*); редуване *,a/e* от променливо *я*, но и изговор само *e* (вярвам, но и вервам); затвърдяване на глаголни окончания (говоря, но и говора); удължаване на гласни и съгласни, засилена роля на интонация, паузата, темпа, ритъма.

2. *Лексикални*. Разговорната лексика е с висока степен на общоупотребимост, не е единна, защото в нея се преплитат явления и тенденции от всички речеви сфери, „дават си среща“ явления от книжовната реч и диалектите. Разговорната лексика и фразеология като цяло се характеризират с конкретност и обобщеност, със стандартизираност и оказионалност, с традиционност и вариативност, поради което по същество тази лексика е стилистично маркирана, когато се използва в други сфери на общуване, а е експресивна и образна в зависимост от констативната, в която се използва. Потенциалната свобода за използване на разнообразни лексеми при неподготвената и спонтанна реч дава възможност за възникване на оказионализми, които са разбираеми само в дадения контекст, на неочаквани ситуативни синоними и антоними, на експресивно маркирани лексеми за изразяване на пряка ирония, на субективно отношение към събеседника или предмета на речта.

Фразеологизмите се използват автоматично и затова не са с особени експресивни възможности, но когато се променят, чрез своята вариативност, те обогатяват разговорната лексика.

Основна е общоупотребимата лексика, думи с конкретно значение, с пряко и с преносно значение, лексеми с емоционално-оценъчен характер, сравнително рядко (зависи от темата) се срещат термини, развита многозначност, развита синонимия, т. нар. паразитни думи (за запълване на паузите – *нали, значи, казва, вика*), фразеологични словосъчетания, диалектни думи, сленгизми, неологизми, тропи (метафори, метонимии), езикови стереотипи (*здравей, довиждане*), беден речник (малко на брой думи, и то от активния речник).

3. *Морфологични*. В повечето текстове преобладават глаголите над имената, конкретни съществителни, умалителни и увеличателни форми на имената, употреба на всички глаголни времена и наклонения, преносна употреба на глаголни времена (минало и бъдеще със значение на сегашно време), активизиране на първо и второ лице, ед. число, малко на брой прилагателни, повече местоимения, почти липсват отглаголните съществителни, причастията и деепричастията, субстантивизиране на прилагателните имена (Днес имаме *български* вм. *български език*), активизират се междуметията, частиците.

4. *Синтактични*. Съвместна употреба на всички видове изречения по цел на

общуване (съобщителни, въпросителни, побудителни, възклицателни изречения), простите изречения преобладават пред сложните, кратки изречения, различни видове едносъставни, (именни, определено-лични, обобщено-лични, неопределено-лични) елитични изречения, незавършени изречения, обръщения, дублиране на подлога (*Той не е лош филма*), вметнати и присъединителни конструкции, преобладават сложни съчинени изречения, а не съставни и смесени, специфични съчинителни съюзи с нарден характер (*та, па, ала, ама*), субективен словоред (рема, а после тема), фигури (традициони сравнения), повторения, взаимоприникване на изреченията (*Връща се към девет без петнайсе си е вкъщи*), безсъюзни изречения, дължината на изреченията е малка, комуникативно значимите елементи се изнасят на преден план (*На Таня телефона знаеш ли го?*), асоциативен принцип на построяване на текста, който е резултат от бързата смяна на темата на общуване, активното участие на паралингвистичните средства в процеса на комуникация обуславя наличието на имплицитен тип вътрешнотекстови връзки (за разлика от книжните стилове, където тези връзки са експлицирани), предпочита се свободният модел на текста, активизирани са функционално-смиловите типове диалогичните текстове: *въпрос – отговор, съобщение – коментар, побуда – оценка*, като твърде често тяхната проява е комбинрана.

При разговорния стил (за разлика от научния, официално-деловия и публицистичния) е трудно да се обособят подстилове. Като жанрове на разговорния стил можем да посочим: разказ (едно лице споделя свои впечатления, а другите събеседници не се включват активно в разговора), диалог, микродиалог (вид диалог, който се извява под формата на кратка размяна на реплики), полилог (броят на активните участници в разговора е повече от двама), стереотипи (това са готови реплики, които се употребяват между познати или непознати при типични ситуации: при поздрав, при покупка в магазина и т. н.).

Най-общо битово-разговорният устен текст и професионално-разговорният устен текст се различават по следните екстралингвистични, лингвистични, съдържателни и структурни особености, при които се наблюдава периферното, междинно, нестандартно положение на професионалния устен текст, доближаващ се до устния научен текст, научно-публицистичния текст, академичния научен текст, факт, нормален за движещия се език, за непрестанните процеси на диференциация в стилистичните подсистеми на езика.

Ето и някои от тези различия:

Битов устен разговорен текст	Професионален устен разговорен текст
– неофициална обстановка	– между официална и неофициална обстановка
– неподготвеност	– нецеленасочена професионална (широка) подготвеност
– контактност – твърде често без синхронност	– контактност, издаваща контекст на вътрешно, духовно, професионално общуване между участниците в диалога, полилога
– конкретност при мисленето и изразяването	– стремеж не само към конкретност, но и към абстрактност, обобщено изразяване
– доминира диалогът	– равнопоставеност на диалог, полилог, монолог
– по-малка степен на съдържателност	– по-висока степен на съдържателност, определна от професионалната сфера на общуване
– по-голяма степен на емоционалност	– намаляване на емоционалната наситеност и трансформирането е в съждения, афоризми, умозаклучения
– открита ролева функция на участниците	– наличие на скрит „подтекстов“ водещ
– преобладаващо конкретно мислене и пряко назоваване на предмета на речта	– превес на асоциативното, абстрактно мислене, реализирано в средствата на словесната образност, подчертана образна експресия
– фрагментарност, непълнота при изразяването, засилена автоматизираност на речта	– вътрешна свързаност и цялостност на професионалния устен текст, стремеж към индивидуално, оригинално изразяване

5.2. Текстове за упражнення

<http://www.bg-mamma.com/index.php?topic=101375.105>

ИЗБЕРЕТЕ МЕТОД ЗА ОТСЛАБВАНЕ И КРАСИВА ФИГУРА!

от: Sofij Гост Re: НАРЪЧНИК ЗА КРАСИВО ТЯЛО И ОТСЛАБВАНЕ

Благодарско и браво на мамите, които са си направили труда да ни поднесат тези материали. Започвам да чета и спазвам предвиденото!!!

от: tedu_e Почетен член Re: НАРЪЧНИК ЗА КРАСИВО ТЯЛО И ОТСЛАБВАНЕ
Ср., 01 Ноем. 2006, 11:20

Цитирай

браво за темата, на мен ми престои бебеправене, а цял живот съм била кльоца и сега ще се чувствам като буре, особено както чета че от ФК се напълнява 😊, така че 😊 за създателката на темата 😊

Тема: Унищожават ли чалгата и телевизията децата/младите хора

от: Ms.Gorgeous Потребител Re: Унищожават ли чалгата и телевизията децата/
младите хора

Ако моето дете се впечатлява от гореизброеното, значи аз не съм си свършила работата като родител.

Средата влияе да, затова сами си избираме средата.

Няма как да повлияеш на някого, който няма желание да се повлияе.

Аз ще кажа на Пешо- не си купувай БМВ, той ще ми каже -да, бе, да! От какъв зор да го правя?!

Спасявала съм наркоман -а, мерси, повече не ща!

Тема: За спането у познати и роднини

от: Check Please Потребител Re: За спането у познати и роднини

Съб., 31 Авг. 2013, 18:15

Сега се сещам, че едни приятели се разведоха заради гостуващи роднини на мъжа. Това беше поводът само де, но жената така се беше вкиснала от ежегодните почивки, които си устройвах в тях роднините от София, че явно този път и те са забелязали недоволството ѝ, при което скъпият се изнесе при майка си. В този смисъл роднините-навлеци ѝ направиха услуга. 😊

от: Kali_tod Потребител Re: За спането у познати и роднини

Нед., 01 Септ. 2013, 14:27

😊 Аз нямам такива наблюдения... Даже някои ги кандърдисваме от години, те не

та не. В апартамент можели да се затворят и във София. Искали на бунгало/палатка край морето...

от: Morgana Пристрастен Re: За спането у познати и роднини

Пон., 02 Септ. 2013, 19:53

И аз така, ама щерка ми ме „урежда“ през ваканцията редовно с целодневни гости, които са нейни приятелки. Но това е само през ваканцията. Очаквам с ужас времето, в което ще поиска да спи у приятелка и после да върне визитата. Гледам, че това е модерно напоследък – пижамени партита и други щуротии, които не понасям. Просто две пуберки, затворени половин вечер в банята и размотаващи се из цялата къща хихикайки се и будувайки до някое време – аааа 😊 😊 😊

от: gypsy Ентусиаст Re: За спането у познати и роднини

Вт., 03 Септ. 2013, 14:59

Верно, че тук се обсъждат някакви крайни случаи, на роднини или бегли познати накрапници. Може би не съм развила неприязън към този вид гостуване, защото не съм се сблъсквала с подобни индивиди. Абсурд да пусна в дома си хора, които не съм поканила лично и с които не ми е приятно. Един единствен път съм ставала „жертва“ на самопоканили се на масата ми и още ми е тежко, като се сетя, не бяха чужди, но не бяха изобщо предвидени. Още никой навлек не си е поискал нощувка, чисто технически, сам ли ще си постели леглото?

Някой спомена големи компании всяка седмица и с които компромисът е да си носели чаршафи и прочие. Ей това ми се струва къде по-кошмарно, и агнето да си носят, повече от две семейства и 4 деца на едно място биха ме вкарвали директно в лудница! Обичам тихи гости, с които да си говорим, софри, вечеринки и многолюдни компании никога не са ми били по вкуса.

от: milittana Потребител Re: За спането у познати и роднини

Ср., 06 Ноем. 2013, 22:14

Този подход е удачен, когато гостите все пак звънят преди да дойдат. Като ти цъфнат на вратата, вече е късно според мен да се обясняваш. Поне при мен така се получи. Те направо си влязоха.

СПОРТ

<http://sportenforum.net/viewtopic.php?f=3&t=1063&sid=acdad404e18e93973bc-281d169e8835f&start=15>

Tema: Liverpool F.C.

Re: Liverpool F.C.

от Suomi » Съб Авг 11, 2007 23:07

След първоначалния шок от това, че Никиту не е в групата ☺, постепенно се окопитихме.

Много добра оценка на Лаурсен също. ☺ Стенлито и той се потруди завалийката, а Стиви Джи ☺!

Джейми Карагър за пореден път се показва велик! Видя, че мача отива към лесна победа и подари на феновете далече по-неудържима радост! ☺

Добре почваме, другия кръг чакаме, така важни гости.

БГ Баскет, сезон 2013–2014

Re: БГ Баскет, сезон 2013–2014

от Nickish » Сря Авг 14, 2013 21:12

Големи калпазани нашите ☺ Допуснаха загуба у дома от Румъния и с голяяяяма клизма едвам бием вчера Исландия там . Доколкото донесе разузнаването, целия сбор (поне във Варна, преди мача с Румъния) е бил едно голямо единье и пийни , пък ние да си трошим нервите ☺ Този етап го минахме, ама за следващите ще берем ядове , ако не се стегнат .

от Nickish » Чет Мар 06, 2014 16:42

Suomi написа:Замалко отпадане от носителя на купата, но все пак от финалиста в крайна сметка.

☺

Голям турнир, голямо чудо ☺ Преигран полуфинал, титипапазовски изцепки и т.н. Финала ми хареса, стана здрав мач. Стори ми се, че съдийте подпряха «Левски» в няколко отсъждания,най-пресилен изглеждаше фала на Асен за симулация, но и морето направи грешки, за които никой не им е виновен. Както и да е, пак казвам – евала им правя и на двата отбора за мача.

tema: This is MADNESS!

от zilot » Нед Мар 21, 2010 14:30

На мене определено Бътлър Булдокс ми допадат, (к`во ти е мнението за тях ☺) много стабилна защитата страхотна външна ротация, а основните им играчи са 2-ра и 3-та година, но високата им ротация хич я няма и срещу силови играчи на

4-ри и 5, ще е интересно да ги видим, но както казах имат накъде да се развиват за догодина, особено ако си намерят прилични играчи на 4-ри и 5 😊 те имат двама първа година на тия позиции, ама игралното им време е смешно (2-3')

t Suomi » Нед Апр 04, 2010 14:13

Честито, зилот!

То беше ясно, че ще е дифенс, че чак ще сълзят очички. 😊 Титлите ги вземат защититие за съжаление и сега и 4-те отбора са с определено по-силни защити. И двата отбора измъкнаха много мачове със защита и нерви и нямаше как да е иначе. Домакинството на Бътлър не ги скова, а по-скоро изигра положителна роля исега след първи Файнъл 4 защо не и първа титла. Хеууд с голям мач, дано Мак им се оправи защото им е доста важен играч.

Зубек освен, че е назобан яко, след всяка борба реве като разярен бик! 😊 😊 На Синглър му тръгна стрелбата и тогава е трудно да ги беиеш ДЮК, но пък той си е голяма нула понякога. Шайер и Смит са им доста важни и на доста по-добро ниво от него. Ами Томас – с 8 офанзивни борби предния мач!?! 😊 Общо на турнира от 35 борби 21 са му офанзивни! 😊

На финала твърдо за Бътлър! 😊 😊

Suomi » Вто Апр 06, 2010 21:43

Замалко.

За съжаление не можах да се събудя да ги гледам и се надявах да гледам днес записа. Но видях резултата и стана факишен. 😊 Сега тече в момента, но като знаеш резултата вече не е същото.

Още по кофтите е, че ДЮК победиха. 😊

Догодина сме ние. 😊